

Girona, acció reacció

Girona i comarques alberguen, des de fa anys i a l'ombra de la gran metròpoli que és Barcelona, un planter d'artistes i d'espais dedicats a l'art contemporani. Un esforç que passa sense pena ni glòria pel mapa de les propostes actuals.

Parlem de Girona, l'Empordà o la Garrotxa com podríem parlar de Reus i Tarragona. La situació és extensible als altres punts del territori, perquè la relació que viuen les comarques septentrionals amb la capital que és Barcelona esdevé conflictiva o, encara pitjor, arriba a extrems d'asfíxia i d'engoliment. Era escrit: Barcelona ha tingut totes les cartes per a convertir-se en capital cultural, i no únicament dels quatre punts cardinals dels Països Catalans, i per rebatre el protagonisme de Madrid. Des de la catapulta olímpica, Barcelona ha adoptat, encara més, aires de cosmopolitisme metropolità molt en sintonia amb els puntals urbans d'Occident, però en detriment del seu rol de capitalitat catalana. Estendre els tentacles urbanitzadors en forma de cinturons perifèrics i assimilar a la seua macroestructura d'àrea metropolitana tota l'oferta per a la vida dels seus habitants representa realment capitalitzar el territori, cohesionar-lo o apadrinar-lo? Des de les comarques, la funció de capitalitat cultural queda altament qüestionada per l'efecte d'eclipsi que provoca en iniciatives i esforços que, amb poques possibilitats i molts esforços, difícilment aconseguiran de veure la llum més enllà del seu radi d'acció més immediat –local o, com a màxim, comarcal–. I és que Barcelona, seu i també punt de mira dels principals articuladors de la xarxa comunicativa catalana i espanyola, viu de cara a la mar i d'esquena a les comarques. Aquesta sensació, si no de marginalitat almenys de laterali-

tat, és palpable i conviu en les ments d'artistes, i també d'alguns gestors i galeristes gironins. "Estem destinats a quedar relegats a un segon terme. Ho tenim assumit tots els qui treballem aquí", diu Francesc Torres Monsó, un dels pioners de l'art contemporani gironí. "Però a mi, tant se me'n fot", adverteix.

Treballen amb estoica resignació, bo i havent assumit d'entrada que Barcelona, com més creix més polaritza i més es distancia

com ara la de Marta Pol, crítica d'art instal·lada entre Girona i Barcelona, lleven importància al fenomen d'oblit que afecta les comarques. "Si Barcelona fa ombra –assegura– és perquè això d'aquí no fa prou llum. També he de reconèixer que la ciutat és molt petita i la capacitat de resposta de la gent, molt diferent; tot i així, les propostes es poden considerar realment interessants, si el teu lloc esdevé un lloc de pelegrinatge".

La sensació, si no de marginalitat almenys de lateralitat, conviu en les ments d'artistes, gestors i galeristes gironins.

de les activitats, diguem-ne, "de fora". L'ombra de la gran ciutat és allargada i centra les mirades dels mitjans de comunicació i dels crítics d'art. "Costa molt de fer venir la premsa i molt més encara els crítics", declara Magdala Perpinyà, coordinadora general del centre d'art Espais. "En alguna ocasió hem portat artistes dels Estats Units i pràcticament no n'han dit res. Si el mateix artista hagués passat per Barcelona, hauria tingut molt més ressò".

Unes visions més crítiques,

Bressol d'artistes. Siga com siga, Girona, la Garrotxa, l'Empordà compten avui amb un planter d'artistes que investiguen en els diversos terrenys de l'art contemporani, lluny de la tradició pictòrica local, molt ancorada, per raons de naturalesa vegetal, en el gènere del paisatgisme; però també compten amb la presència d'una sèrie d'espais, escenaris públics o privats de difusió artística. Ara, ni artistes ni espais no han forçat la màquina per configurar una geografia artística més o menys cohesionada. Tots els membres del ram consultats –crítics, galeristes i artistes– coincideixen a dir que Girona és un "camp de bolets" i cadascun hi creix per compte propi. Torres Monsó formula i tot una definició ben gràfica de l'essència gironina: "som de molt mal ferrar".

Dins aquesta radiografia mosaic, un centre d'art tan veterà com Espais, emplaçat dins la mateixa ciutat de Girona, ha fet un paper fonamental en la divulgació de l'art contemporani. El centre fou engelat ara fa deu anys, el 1987,

per Glòria Bosch, actual directora del Museu d'Art de Girona, i Jordi Vidal quan l'art i les galeries vivien un moment d'eufòria, fruit del *boom* econòmic. Des d'un principi Espais esdevingué la finestra oberta sobre Girona per a l'art contemporani; però no sols això, també ofería un centre de documentació, una biblioteca i una revista –avui trimestral– *Papers d'Art* que dona compte de l'actualitat plàstica catalana i estrangera, i que dedica una part de la publicació de cada número a una monografia. No es tracta, per tant, de cap iniciativa monolítica de caire expositiu i amb ànim de lucre, sinó més aviat d'un centre actiu de recerca i d'investigació, d'una plataforma de debat i de reflexió on s'exposa i es teoritza l'experimentació artística.

Encara que l'art d'investigació es restringeix, pel fet mateix de ser experimental, a un públic ben concret, però assidu i incondicional, la Casa de Cultura de Girona ha posat, des de fa un parell de temporades, a disposició de la crítica i gestora Marta Pol les seues sales. El 1995 Pol sorprenia el públic heteròclit que freqüenta el Centre cultural –tercera edat, estudiants universitaris, d'institut, etc – amb "Laterata". El cicle, com el nom deixa entendre, pretenia fer reflexionar sobre la fragilitat de les fronteres de l'art des del marge dels circuits més comercials. A tals efectes, Pol proposava diferents accions –intervencions, performances...– realitzades, entre alguns altres, per Josep Masdevall, Isabel Roura o el valencià Bartolomé Ferrando. Els mesos que va durar "Laterata" es posà de manifest el caràcter efímer de la plàstica, que era el que hom pretenia, però també van produir-se crispacions i controvèrsies d'un públic que topava per primera vegada amb un discurs que excedia els límits estrictes del llenç o de l'escultura.

Per acabar-ho d'arrodonir, Marta Pol contraatacava l'any següent, el 1996, amb un cicle titulat "Absències", amb el propòsit d'obrir el debat entre l'absència

ARXIU

'Recordant Monod' (1991-92). Torres Monsó, sempre des de la seua visió càustica de la vida.

El 1995, Marta Pol sorprenia el públic de la Casa de Cultura amb 'Laterata', un cicle d'accions al voltant de l'art efímer.

i la presència dins el món de l'art, lluny del mite faustià de la immortalitat. "Vàrem aconseguir un públic reduït, però addicte i fidel", declara la comissària dels dos cicles, la qual apadrina i representa el gruix dels joves artistes que treballen des de Banyoles.

Mentrestant, el Museu d'Art de

Girona va obrint-se progressivament als discursos plàstics contemporanis. El Museu, de gestió mixta (Generalitat, Diputació) i de propietat del Bisbat, conté un important fons d'art romànic i gòtic, però l'arribada de Joan Surroca a la direcció va introduir un canvi de línia en la gestió d'activitats, conscient de la presència a Girona d'artistes centrats en els discursos de la plàstica contemporània. Si Surroca encetava el camí, l'arribada de Glòria Bosch –antiga directora artística d'Espais– a la direcció li donava l'empenta definitiva. Creava aleshores mesures de divulgació –l'artista del mes– i programes amb una base pedagògica per tal de familiaritzar el públic amb l'univers de la plàstica.

Figueres, l'autisme per bandera. D'una altra banda, la ciutat empordanesa de Figueres sofreix

'S/T' (1995),
d'Isabel Banal.
L'olotina
incorpora en la
seua obra
elements
extrets del seu
entorn natural.

una dicotomia encara més acusada entre un públic "no iniciat" en les formes d'art actuals i un contingent d'artistes amb arrels crítiques que es remunten a les avantguardes històriques del primer terç del nostre segle. La reacció fou immediata i contundent quan el Museu de l'Empordà presentà una mostra col·lectiva d'art local sota el títol *Terra d'artistes*. El febrer del 1996, *Terra d'artistes* sorgia com una resposta i un revulsiu a la mostra oficial tot publicant un manifest d'essències neodadaistes. Entre la trentena de participants a l'acte, Enric Pujol, historiador i artista, explica que amb aquella acció volien consolidar un grup i que ara tenen en projecte la publicació d'una revista. Entre els "autistes", hi figura igualment Pep Canaleta, artista i director de la reconvertida galeria figuerenca, la qual és l'única de les cinc que tenia Figueres que ha aconseguit de subsistir a la crisi del mercat de l'art.

Un dels nuclis més dinàmics quant a treballs artístics se situa a Banyoles, al Pla de l'Estany. No

**A Figueres, 'Terra
d'autistes' sorgia
com un revulsiu
de la mostra
oficial, tot
publicant un
manifest d'arrels
i essències
neodadaistes.**

es tracta pas d'un col·lectiu d'artistes, sinó d'un conglomerat d'individualitats que utilitzen espais comuns per suplir les deficiències estructurals. Si fa unes dècades Ponsatí creava estructures pneumàtiques, avui Jaume Geli, Min Juncà, Jaume Ribera, Isabel Roura, Joan Oliver o Curto —per citar-ne alguns— treballen amb el cos com a component plàstico-artístic i deixen constàn-

cia de la seua presència en accions significatives, com ara la que van produir de manera conjunta al Moll de la Fusta de Barcelona l'octubre del 1994. Es tractava d'un viatge a Barcelona realitzat per onze artistes. Cadascun portava en una maleta algun dels seus treballs, tot evocant a través de l'acció l'èxode —ocasional o permanent— que la gent de comarques realitza al pol magnètic que és Barcelona.

Olot, pictòric per tradició.

Del mosaic gironí, Olot es destaca com un centre de tradició pictòrica. "És de totes les ciutats catalanes de les seues característiques la que més galeries té", afirma Magdala Perpinyà. S'entén: la Garrotxa i la seua fageda ofereixen racons per a la pràctica del paisatgisme i la presència d'una Escola de Belles Arts ha assentat les bases d'una tradició acadèmica. Avui encara, molts dels joves artistes porten en les seues obres l'herència, més o menys declarada, d'aquell paisatge natural. Isabel Banal, a tall d'exemple, o Alex Nogué, dos exponents olotins, incorporen als seus treballs la indèstriable presència d'elements d'aquelles terres. No obstant això, "moltes de les joves figures han hagut d'anar-se'n i establir-se a Girona o a Barcelona", declara Magdala Perpinyà. De la mateixa manera que Espais ha establert relació amb un centre d'art de Saint Ciprien o, a nivell puntual i personal, des de Figueres hom té contacte amb el Museu d'Art Modern de Ceret, molts artistes han fixat la mirada en centres situats a l'altre vessant pirinenc. La llarga llista gironina no s'acaba ací. La dispersió que la caracteritza dissemina galeries i espais per pobles com Ventalló o Camallera, aglutina algunes iniciatives a Palafrugell, sense comptar Cadaqués que encara viu de rendes. I Barcelona s'integra en els circuits internacionals sense fer escala en cap de les comarques que representa.

Eliseu T. Climent